

AVAR ANTON

Címereslevelek taxái a Magyar Kancellárián a 16–17. században¹

Taxes on patents of arms at the Hungarian Chancellery in the 16th–17th centuries

There are few sources about the tax collected on patents of arms, but they show that in the second half of the 16th century it was around 10–12 forints, and in 1609 the amount was doubled by law, when it was raised to 25 forints. There are a few records of payments around this amount and slightly higher during the century. Clients had to pay not only the tax, but also for the administration, the writing, the sealing and as a tip, as well as for the cost of the parchment, the wax, the sealing thread and the painting of the coat of arms used for the preparation of the patents. At the same time, the chancellor had the right to waive all or part of the tax, so the amount actually collected could vary, until a new tax order was introduced in 1690.

Folyóiratunk 2021–2023. évfolyamaiban jelentek meg tanulmányaim a magyarországi címerkérő folyamodványokról,² jóváhagyásuk körülményeiről,³ illetve a fogalmazványokról és a formulariumokról⁴, amelyeknek a jelen írás szerves folytatását képezi.

A különféle ügyekben kibocsátott oklevelekért és egyéb iratokért fizetniük kellett az ügyfeleknek, méghozzá a kancellária által kiszabott taxát és néhány más díjtételt. Mivel ez az ügymenetnek egy közbülső része volt – valamint a kancellária iratanyagának pusztulása miatt is –, a taxával kapcsolatos forrásaink igen szűkösek, egy-két összefoglaló dokumentumon túl elsősorban konkrét ügyekkel kapcsolatos említésekre szorítkoznak. Annyi bizonyosnak látszik, hogy az alább említendő díjszabások, sőt jogszabályok csak iránymutatóként szolgálhattak, nem lehetett előre pontosan tudni, hogy egy adott kérvény elintézése mennyibe fog kerülni. Erre többek között a Kancellária levéltárának *Litterae privatorum* című gyűjteményében egy sor levélben találhatunk adatokat. Így például 1670-ben Festetics Pál írt Dvornikovich Miklós regisztrátornak,⁵ és kérte, hogy a levelét kézbesítő Kristóf nevű szolgálójával válaszoljon neki, hogy a katonája számára

kért armálisa mikorra készül el és mennyi lesz a taxája.⁶ Jóval korábbi, de hasonló értelmű adat, amikor a korábban már említett Váczy János 1585. február 11-én kelt kötelezvényében tanú előtt vállalja, hogy címeresleveléért a vélhetően sollicitatorként közreműködő Gombkötő János által megelőlegezett taxát megadja neki, akkor is, ha a kancellár elenged belőle valamennyit, és akkor is, ha nem.⁷

A Magyar Kancellária díjszedési gyakorlatával kapcsolatban a legkorábbi összefoglaló forrásunk a Liszthy János újdonsült alkancellár⁸ által Miksa király 1568. június 4-én kelt – a kancellária által kibocsátott iratokért állítólag szedett túlzó mértékű taxák miatt kiadott – utasítására megküldött jelentés.⁹ Eszerint a beszedett taxa egyharmad része a királyi tanácsban helybel bíró titkárokat illette, a másik kétharmad pedig a kancellaré vagy alkancellaré volt, akinek ebből kellett fizetnie a hivatalban működő jegyzőket és írnokokat, valamint ebben az időszakban a regisztrátort is. A jelentéshez Liszthy mellékelte a kancelláriai taxarendet is,¹⁰ amely az 1553-ban összeállított Quadripartitumban is szó szerint

1 A tanulmány a szerző 2023 júniusában az ELTE Bölcsészettudományi Kar Történelemtudományi Doktori Iskolájában megvédett doktori disszertációjának (Címereslevél-adományozás a kora újkori Magyarországon [1527–1690]. 2022) egy alfejezete, néhány újabb adattal bővítve..

2 Avar Anton: A címerkérő folyamodványok a 16–17. században. Turul 94. (2021) 60–84.

3 Avar Anton: A címerkérő folyamodványok jóváhagyása a 16–17. században. Turul 95. (2022) 1–15.

4 Avar Anton: A magyar királyi címereslevelek fogalmazványai és a kancelláriai formulariumok a 16–17. században. Turul 96. (2023) 1–16.

5 Róla: Fazekas István: A Magyar Udvari Kancellária és hivatalnokai 1527–1690 között. (Magyar történelmi emlékek – Értekezések) Bp. 2021. 349–351.

6 HU-MNL-OL-A 32-12. (1670.06.22.) (a levéltári jelzetek feloldása kivételesen a tanulmány végén található).

7 *Én Váczy János Újvárbán lakozó, ezen levélnek rendiben vallom adóssá magam, az én címerlevelemnek váltságába egész taxájával, kancelláriára, melyet fogadok Gombkötő János uramnak hova hamarabb előtt megküldeni, hol pedig valamit Kancellárius uram ő nagysága valamit megenged benne jó, hol nem, tehát én megelégitem vala János uramat, Datum Viennae 11 Februarii Anno [15]85. Et coram me Thoma Gradnay m.p.* – HU-MNL-OL-A 129-II.-1601 (fol. 73.).

8 Róla: Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 406–409.

9 Erről: uo. 94–95. A jelentés szövege: uo. 299–300., az eredeti irat aktuális jelzete: HU-MNL-OL-E 21-1568.06.04. (pag. 1-3.), a parancslevél: HU-MNL-OL-E 21-1568.06.04. (pag. 4-5.)

10 Tartalmának részletes leírása: Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 95., az eredeti irat jelzete: HU-MNL-OL-E 21-1568.06.04. (pag. 6-9.).

benne volt, tehát már legalább másfél évtizede alkalmazták. Ebben részletesen szerepelnek a kancellária által intézett különféle ügyekben kiadott oklevelek díjai, köztük az, hogy a birtokadomány nélküli címeres nemeslevelekért 12 forintot kellett fizetni.¹¹ Már ehhez a szabályozáshoz is hozzáfűzte Liszthy, hogy Oláh Miklós főkancellár igen szubjektíven bánt ezekkel az előírásokkal és gyakran csak kisebb részét kérte el az adott ügyben járó összegnek, illetve szegényebb kérelmezőknek, valamint saját barátainak és szervitorainak el is engedte az egészet, ami miatt Liszthy szerint akkoriban néhány száz forintos deficitben is voltak a szükséges kiadásokhoz képest.¹² Ezzel a jelentéssel érdemes összevetni a bécsi Udvari Kancellária részére I. Ferdinánd által 1545. szeptember 17-én Prágában kiadott *Taxordnung* vonatkozó rendelkezéseit, amelyek a magyarnál sokkal jobban részletezik a címereslevelek különböző típusait is: eszerint a német heraldikában előkelőbbnek számító pántos sisakos nemeslevélért 100 forintot, a csórsisakosért 60 forintot, a birtokra utaló előnevet (*Lehenartikel*) is adományozó armálisért 32 forintot, sima címeradományért 20 forintot, címerbővítésért 12 forintot, címermegőrsítésért pedig 10 forintot kellett fizetni.¹³

A legkorábbi, egy konkrét armális kiállításáért kiszabott taxára vonatkozó adatunk nem magánszemélynek adott oklevélhez kapcsolódik, hanem Eperjes szabad királyi város harmadik, 1558. augusztus 17-én keltezett címerbővítő okleveléhez. Az ügyintézésben hathatósan közreműködött Zula Boldizsár eperjesi polgár, aki egyszersmind jegyzőként dolgozott a kancellárián,¹⁴ így egyszerre mindkét fél képviselőjében eljár. A fennmaradt városi számadáskönyvek tanúsága szerint Zula megelőlegezte a városnak a taxát, és az ugyanazon év december 14-én történt kézbesítést követően számoltak el egymással. Eszerint maga az illeték 32 forint volt, az ezen felül felszámított anyagköltség pedig a pergamenért és fehér viaszért kétszer 68–68 dénár, az arany-ezüst pecsétzsinór 1,5 forint, a Királyi Könyvekbe való beiktatás pedig szintén 1,5 forint volt, összesen tehát 36 forintot és 36 dénárt kellett fizetni a címerbővítésért. Érdekes, hogy a Királyi Könyvekben a díj kifizetése ellenére nem szerepel az oklevél.¹⁵ A taxát minden bizonnyal a szokványostól eltérően, egyedileg állapították meg, mivel az adomány nem természetes személynek, hanem egy testületnek szól.

Vízkelethy Jakab kancelláriai jegyző¹⁶ 1559. augusztus 1-én kelt, Pétervárady Balázs váci püspökhöz intézett levelében írja, hogy jegyzőtársa, a már említett Zula Boldizsár két, Pétervárady által commendált címereslevelet küldött át

neki megpecsételésre, s hogy a régi szokás szerint ezek taxája egyenként – *pro singulis armorum literis* – 24 forint lenne, de Pétervárady tekintélyére való tekintettel reméli, hogy 20 aranyforintért is kiválthatja.¹⁷ A darabonkénti 24 forintos taxa igen különös, mert ez éppen kétszerese az 1553-as – 1568-ban még bőven érvényben lévő – taxarend szerinti összegnek. Lehetséges, hogy Vízkelethy egyszerűen eltévesztette, és mivel egyszerre két armális ügyében írta a levelet, véletlenül a két taxa együttes összegét írta le, amikor egyetlen ilyen oklevél taxáját akarta megadni.¹⁸

A magyar heraldikai szakirodalomban közismert az az 1572. november 12-én kelt, Eck zu Salm által Győri Benedek deákhoz, szentgyörgyi provisorához írt levél, amely az előbbivel ellentétben a Liszthy-féle taxarendhez közelítő adatot tartalmaz. Eszerint Salm két armalist váltott ki Liszthytől, az egyiket Vajda Kristófnak, a másikat egy néven nem nevezett szolgájának, és ezekért 20 forintot kellett fizetnie, amit kér, hogy Győri rögtön adjon meg Liszthy emberének, amint az felkeresi.¹⁹ Ez pontosan egybevág Vízkelethy levelével – amennyiben elfogadjuk, hogy az abban szereplő összegek két armálisra vonatkoznak –, amely szerint 20 forintra látta reálisan leszállítani a taxát a jegyző.

A Szecsődy Gergely jegyzőhöz²⁰ köthető, 1590 táján keletkezett kancelláriai formulariumban szintén megtalálható a kancellária taxarendje, amely annyiban ismétli 1568. évi elődjét, hogy a titkároknak továbbra is a taxa harmada járt, a kancellárnak pedig a fennmaradó kétharmad. Ebből a kancellár a függőpecsétes oklevelek kiállításakor egy-egy forintot adott a pecsétőrnek és az oklevelet megíró írnoknak. A száz tallér feletti taxájú oklevelek esetében a pecsétőrnek és az írnoknak egy-egy tallér járt.²¹ Taxamentesen kiállított oklevelek esetében az írnokokat a *sollicitans*, azaz vélhetően a folyamodó kellett, hogy kifizesse. Az arannyal és színes tintával megírandó oklevelek esetében az írnokoknak közvetlenül a

11 *Pro literis super nobilitacione cuiuspiam cum armorum insigniis sine tamen bonorum collatione floreni duodecim* – HU-MNL-OL-E 21-1568.06.04. (pag. 7.)

12 Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 95.

13 Die österreichische Zentralverwaltung. I. Abt. Von Maximilian I. bis zur Vereinigung der Österreichischen und der Böhmischen Hofkanzlei. Bd. 2. Aktenstücke 1491–1681. Hrsg. von Thomas Fellner und Heinrich Kretschmayr. (Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs, 6) Wien 1907. 97.

14 Róla: Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 502–503.

15 Iványi Béla: Eperjes szabad királyi város czimerei és pecsétjei. Turul 29. (1911) 28–31., az oklevél és a számadáskönyvi bejegyzések szövegének közlésével.

16 Róla: Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 495–497.

17 Uo. 95., 159. jegyzet. Az eredeti levél jelzete: HU-MNL-OL-E 41-1559-27.

18 Még javított is az összegben: *pro more et consuetudine antiqua pro singulis armorum literis singuli viginti quinque quatuor floreni* – HU-MNL-OL-E 41-1559-27.

19 Holub József: Heraldikai apróságok. 1. Címereslevél kancelláriai taxája 1572-ben. Turul 28. (1910) 178. A missilislevél a közlés idején a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának levéltári osztályában, az évrendezett ún. Törzsanyagban volt, amely az egész múzeumi levéltárral együtt 1926-ban fizikailag, 1934-ben pedig szervezetenként is az Országos Levéltárba került. Az 1960–1970-es években a Törzsanyag túlnyomó részét – a külön őrzött függőpecsétes oklevelek, illetve a növedéki és letéti naplók (ma HU-MNL-OL-R 224), a különféle, már a levéltárban keletkezett segédletek (ma az R 224 fondosszéjében) és néhány irattörredék (ma HU-MNL-OL-R 316-44.) kivételével – provenienciá szerinti szétosztották (a levéltáros köznyelv szerint „felrobbantották”), azonban használható konkordanciajegyzék nem készült. Megkísértem kideríteni, hogy hová kerülhetett Eck zu Salm levele, de sem a levélíró, sem a címzett, sem a benne szereplő név alapján nem sikerült nyomára akadnom, ezért mai őrzési helyét nem tudom megadni.

20 Róla: Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 465.

21 A különböző pénznemek átváltási rátája folyamatosan változott, de 1590 körül egy tallér nagyjából egy magyar forintnak (100 dénár értékben számolt számítási pénz) felelt meg (*Horváth Tibor Antal*: A tallér értékátváltása Magyarországon 1542–1700 között. Numizmatikai Közöny 62–63. [1963–1964] 29.).

folyamodóval kellett megegyezniük a díjukról. Ez a taxarend konkrét összegeket nem tartalmaz.²²

1591. június 10-én Cseh János, Telegdy Pál titkára, aki ura megbízásából több különböző ügyben is serénykedett Prágában, levelet írt urának. Ennek utóiratában kitér arra, hogy intézkedett Borsos Gergely címereslevele ügyében, de akadályokba ütközött, mert a kérelemben más személyek is szerepeltek, akiket a kancellária kihúzott belőle, és nem akarják belefoglalni őket az armálisba. Tiburtius Himmelreich 25 forintot kért a pecsételéért, amiből nem enged, s ezen felül még az oklevél megírására, pergamenjére, a pecsétviaszra és a zsinórnak való selyemre, végül a címer megfestetésére további 10 forint kell. További két, vélhetően Telegdy által szorgalmazott címereslevél (Szabó Gáspár és Gerseni Mihály részére) ügyében nem tud előrelépést elérni, mert a folyamodványokat ugyan megtalálta, az egyiket a concessio is rajta volt, de pénz nélkül nem tudja megírni őket.²³ Azon túl, hogy ez a levél az ügyintézés mikéntjére is derít némi fényt, egyértelműen megemlíti, hogy az ünnepélyesebb formájú oklevelek alapanyagait is külön ki kellett fizetniük az ügyfeleknek, valamint hogy a megpecsételéssel ekkoriban 25 forint volt. Kérdés, hogy hogyan értelmezhetjük ezt az adatot, hiszen a fentebb citált források szerint ebben az időszakban egy komplett armálisnak 10–12 forint volt a taxája, az előbb ismertetett levél szerint pedig ezen felül csak a megpecsételéért felszámították több, mint a dupláját.²⁴

Az eperjesihez hasonlóan egyedi Árva vármegye 1598. augusztus 19-én kelt címereslevelének esete, mivel szintén testületnek szól, így ennek a taxája is egyedi volt. Az oklevél versójának alsó szélén, a hiányzó pecsétzsinór helye mellett látható kancelláriai jegyzetben a következő szerepel: *Concessio sigilli pro comitatu Arvensi, aur[ei] 100.*²⁵ Ez minden valószínűség szerint arra vonatkozik, hogy a vármegyének adományozott címeres pecsétről szóló oklevél taxája 100 arany volt, ami, úgy tűnik, annyira egyedi dolog volt, hogy a szokástól eltérően magára az armálisra is feljegyezték. Amennyiben az *aureus* kifejezés itt az aranyforintra vonatkozik, magyar (számítási) forintban kifejezve ez nagyjából 170 magyar forintos, a rendes címereslevél-taxát tizenhétyszeresen, a negyven évvel azelőtt kiadott eperjesi oklevél taxáját pedig több, mint ötszörösen meghaladó összeget jelentett.²⁶

22 Szövege: *Fazekas I.*: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 300–301., az eredeti: Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, Fol. lat. 3701. (fol. 128°).

23 *Eckhardt Sándor*: Két vitéz nemesúr. Telegdy Pál és János levelezése a XVI. század végéről. Bp. 1944. 190–194. Köszönöm Fazekas Istvánnak, hogy erre a kiadott levélre felhívta a figyelmemet.

24 A 25 forintos pecsételéssel illetékre egy másik forrást hoz a 17. század első feléből: *Kóta Péter*: A címereslevél ára. In: *Mágnások, birtokosok, címerlevelek*. Konferencia, Pécsvárad 1995. szept. 12–13. Szerk. Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter. (Rendi társadalom, polgári társadalom 9) Debrecen 1997. 149., 2. jegyzet.

25 HU-MNL-OL-R 293-IV-1.

26 A tallér és a magyar forint egymáshoz viszonyított árfolyamára 1598-ban: *Horváth T. A.*: A tallér i. m. 29.; a tallér és az aranyforint egymáshoz viszonyított árfolyamára 1598-ban: *Búza János*: A tallér és az aranyforint árfolyama, valamint szerepe a pénzforgalomban Magyarország török uralom alatti területén a XVII. században. *Történelmi Szemle* 20. (1977) 77.

A kancelláriai taxák ügyében Mohács után²⁷ először II. Mátyás alatt született jogszabály. Az 1609. évi LXXIII. törvénycikk szabályozta a kancellárián kiszabható és kiszabandó taxákat, meghozta úgy, hogy néhány részletező jellegű paragrafussal (§9–22., 27–32., 25., 39., 41.) kiegészítve és az összegeket részben megváltoztatva szó szerint törvénybe iktatták az 1553-as Négyeskönyvben szereplő, majd 1568-ban Liszthy János által a királynak megküldött szöveget. A taxák egy részét, például a birtokadományok után valókat mérsékeltek, az egyházi és világi méltóságokra való kinevezésekért, címadoományokért járókat viszont megemelték. A címeres nemesleveleket is megduplázták, 12 forint helyett 25-öt szabott meg az új rendelkezés, valamint azt, hogy az egyszerű megíratásért két forintot, a díszes, arannyal díszített kiállításért pedig négyet kellett fizetni.²⁸ Az 1553-as (ill. 1568-as) árszabáshoz képest újdonság még az utolsó paragrafus, amely szerint az aranybulla és a kettőspeccet taxája megkettőződött.²⁹

1628-ban Kolinich (Kolinovich) János kancelláriai jegyző³⁰ Szikszay Mihály regisztrátorhoz különféle armálisok ügyében írt levelében említi, hogy Czvetanovich Péter nemeslevelére, amelyet ő (Kolinich) írt meg, 12 birodalmi tallért hagyta neki. Átszámítva ez nagyjából 18 magyar forintnak felelt meg, ami kevesebb az 1609-ben megszabott huszonötönnél, de talán nem is magáról a taxáról van ebben az esetben szó, hanem az ügyfél és az írnok közötti megállapodás szerinti díjazásról.³¹

Egy 1634. január 14-én kelt királyi parancslevél végén egy külön magyar nyelvű megjegyzésben szerepel, hogy Nyíri János armálisáért bizonyos Simándy úr Ruttkay András titkárnak két tallérral tartozik, a taxa pedig – mivel viaszt Simándy maga hozott – 21 tallér lesz.³² 21 tallér 1634-ben mintegy 33,5 magyar forintot ért.³³ A törvényben megszabott taxának gyakorlatilag megfelelő összeget, 26 forintot fizetett

27 Már Nagy Lajos 1351. évi VII. törvénycikkében szerepel, hogy az alkancellár és az íródeákja – a birtokadomány mennyiségétől függően – fizetséget kapott. A magyar kancelláriai taxák szabályozása először az 1435. évi XI–XII. törvénycikkben történt meg, ezeket pedig megújította az 1486. évi LXXVI., az 1492. évi XCVIII–XCIX. és az 1500. évi XXXIX. tc. Az 1435. évi XII. tc. szerint a díjakat illetően a kancelláriával kellett egyezkedni, igaz, itt elsősorban birtokadományokról volt szó. A Mohács előtti kancelláriai taxálással kapcsolatosan ld. *Szentpétery Imre*: Magyar oklevéltan. (A magyar történettudomány kézikönyve 3) Bp. 1930. 184–185.

28 Az 1553-as szöveget szó szerint másolja, csak az összeget változtatva: „pro literis super nobilitatione cuiuspiam cum armorum insigniis sine tamen bonorum collatione floreni viginti quinque” – *Corpus Juris Hungarici*. Magyar törvénytár 1000–1895. Millenniumi emlékkiadás V. Szerk. Márkus Dezső. Bp. 1900., 1609:LXXIII. tc. 8. §.

29 *Aureae bullae et sigilli duplicis taxa duplex fiat* – uo. 41. §. Kérdéses, hogy ez az egész taxa megkettőzését jelenti-e, vagy csak a rendes taxán felül a megpecsételéssel fizetendő illeték duplázását.

30 Róla: *Fazekas I.*: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 391–392.

31 A levelet átírja *Kóta Péter*: Címereslevelek diplomatikája 1526–1848. Bp. 1991 (Eötvös Loránd Tudományegyetem, bölcsészdoktori értekezés) 77–78., majd *Fazekas I.*: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 304–306. is. Az eredeti irat jelzete: HU-MNL-OL-A 32-121. (1628.03.29.)

32 HU-MNL-OL-A 35-1634-3. Köszönöm Fazekas Istvánnak, hogy felhívta a figyelmemet erre az iratra.

33 *Horváth T. A.*: A tallér i. m. 36.

Dobrasovszky Vencel Ferenczffy Lőrinc küldöncének, Ferenc deáknak az armálisért 1636-ban.³⁴

Ritka bepillantást enged a 17. század középső harmadának taxálási gyakorlatába az a négy oldalnyi feljegyzés, amely a Prímási Levéltárban, Lippay György főkancellár F jelű protocollumában maradt fenn.³⁵ Ez a címe alapján a Lippay által az 1646. évi pozsonyi országgyűlésen jóváhagyott és 1646–1647-ben aláírt címeresleveleket sorolja fel, bár a végén található néhány 1659-ben jóváhagyott és 1659-ben illetve 1661-ben aláírt darab is. A jegyzék az aláírás dátumát, az adományos(ok) nevét és a kiszabott taxát tartalmazza, esetenként kiegészítő adatokkal. Eszerint a taxa szinte mindig 20 tallér volt, amit néhány esetben aranyban fejeztek ki, amely ekkoriban a tallér kétszeresét érte.³⁶ Átszámítva ez a jegyzékben szereplő armálisok esetén átlagosan 30–36 magyar forint körüli összeg,³⁷ ami megfelel a fent említett 1634. évi adatnak.

A szlovák szakirodalomban Radoslav Ragač ismertet³⁸ néhány iratot a tótlipcei Fabricius család Budapesten őrzött levéltárából, amelyek a családnak 1621-ben adományozott nemesítés ügyintézésének során keletkeztek a Magyar Kancellárián. A leírtakat átvette és különösen a taxafizetéssel kapcsolatban több helyre beépítette Peter Keresteš is a címerkerő folyamodványokkal kapcsolatos kiváló és informatív összefoglaló tanulmányába.³⁹ A szóban forgó, 20. század eleji gépelt másolatban fennmaradt iratok között van a folyamodvány, néhány közbenjáró levél, a címereslevél fotói és szövegmásolata, végül a kancellária által kiállított díjjegyzék vagy számla is.⁴⁰ A latin szöveg szerint Ferenczffy Lőrinc által 1622. december 22-én, az armális keltezésének napján kiállított számlában azt alaposabban megvizsgálva komoly problémákba ütközünk. Először is egy címereslevél dátuma alapvetően a folyamodvány jóváhagyásának a dátuma, tehát ugyanaznap nem keletkezhetett számla a kiállításról, hiszen ahhoz akkor még hozzá sem fogtak. A szöveg szerint Ferenczffy Lőrinc taxatori, azaz illetékszedői minőségében igazolja, hogy Fabricius Boldizsár és György a számukra kiállított nemeslevélért 300 rajnai forintot tettek le a Magyar Udvari Kancellária illetékszedő hivatalánál. Csakhogy a Kancellárián sem taxatori tisztség, sem illetékszedő hivatal (*officium taxatoratus*) nem volt egészen az 1690-ben történt újjászervezésig, továbbá 1621 táján, amikor a megszokott taxa 25 forint körül mozgott, 300 forint egy egyszerű nemeslevélért horribilis mértékben eltúlzott összeg lett volna. A számla részletező részében is érdekes dolgok szerepelnek: mindjárt az első tétel a füzet alakú(!) oklevélért („*pro libello*”) fizetett hat forintot említi, miközben a Fabricius-armális a fényképeken

is látható módon lap alakú volt.⁴¹ A címervizsgálat említése – noha címerinspektori hivatal csak 1711-ben jött létre a Kancellárián – önmagában nem teljesen hihetetlen, mert címerjavításokra utaló jeleket egyes folyamodványokon már a 16. század második felében megfigyelhetünk,⁴² de önálló díjtételként való szerepeltetése a 17. század elején anakronizmus. A számla említ olyan tisztségviselőket, amilyenek csak 1690 után voltak alkalmazásban a Kancellárián, előtte nem: a már említett taxatoron kívül fogalmazót (*concipista*), kapust (*janitor*) vagy pecsételőt (*sigillator*) is.⁴³ A listán szerepel a pecsétész készült fémtok is, azonban az 1620-as években még egyáltalán nem alkalmaztak ilyet a Magyar Kancellária kiadványain, a természetes viasz pecsétfészket felváltó fatok az 1680-as évek végén, a fémtok pedig csak az 1750-es évektől jelent meg a címereslevelek függőpecsétjein. A több Fabricius-féle másolaton is feltüntetett 46/1621. kancelláriai számnak sincs létjogosultsága, mert az ügyiratok csak 1770-től jelentek meg a Kancellárián, a *Conceptus expeditionum* iratain látható utólagos, ügytől függetlenül egyenként végzett sorozámozás szerint pedig az 1621. évi, egyébként hiányzó 46. számnak februári vagy márciusi iratnak kellett volna lennie, nem pedig decemberinek. Másfajta iktatás nem volt a Kancellárián ebben az időben. A felsoroltak alapján egyértelmű, hogy valójában egy 18. század második feléből való kancelláriai számlát alapul véve, Ferenczffy Lőrinc nevét beleírva – és az összegeket talán mérsékelve – hamisították a szóban forgó iratot, tehát a Ragač és az ő nyomán Keresteš tanulmányaiban mérvadóként közreadott adatok nem valóságok.⁴⁴

41 Maga az 1621. december 22-én kelt címereslevél a két fénykép és a szövegmásolat alapján teljesen valódinak tűnik, de vannak eltérések a folyamodványhoz képest, elsősorban az adományosok névsorában, amely pedig egybe szokott esni a két iratban: míg a folyamodványban csak Fabricius Boldizsáról és Györgyről van szó, az armális Boldizsárnak és fivéreinek, Jánosnak, Györgynek, Jakabnak és Dánielnek állították ki. A szöveg egyedi narratio nélküli, a tipikus formulákból épül fel, és még ki is hirdették Zólyom vármegye Zólyomban tartott itélőszékén és közgyűlésén 1623. május 11-én. Az eredeti oklevél 1945-ben elpusztult, de szerencsére Fabricius Béla még 1911-ben bemutatta azt az Országos Levéltárnak, és az ügyiratban Herzog József levéltárnok leírást készített róla. Ebben a következő szerepel: „megjegyzendő, hogy a nemeslevélben az adományosok neveinél minden helyen mosás és vakarás nyoma látszik, mely körülmény – bár a hirdetési záradékban a főszerező (Balthasar Fabricius) névszerint említették – kétségessé teszi az oklevél hitelét” (HU-MNL-OL-Y 1-a-1911-I-374-1911-1891.). Az oklevél tehát eredetileg nem a Fabricius család nevére szólt, csak később hamisították meg és írták bele ezeket a neveket. Ez nem akadályozta meg a családot abban, hogy a későbbiekben többször is sikeresen igazolják vele a nemességüket, amit a Győr vármegyének 1730-ban bemutatott és ott elfogadott formahű, Győr vármegye által hitelesített másolat, illetve az erről rávezetett külön záradék is bizonyít (HU-MNL-GYMSMGYL-IV.1.e.-9.).

42 Erről bővebben: Avar A.: A címerkerő folyamodványok a 16–17. században i. m. 65–71.

43 Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 273–285.

44 A Fabricius-anyagban található említett iratmásolatok forrásaként az iratokon az Országos Levéltár Lymbusa (ma HU-MNL-OL-E 211) és a Nemzeti Múzeum Kézirattárának (ma az OSZK Kézirattára) Esterházy-gyűjteménye szerepel. A Lymbus minden szóba jöhető tételét átnéztem, beleértve az évrendezett és a tárgyilag tagolt sorozatokat is, eredménytelenül, az OSZK Kézirattára pedig kérdésemre úgy tájékoztatott, hogy a csak 1945 után odatekerült zenei gyűjteményen kívül nem tudnak semmilyen Esterházy-gyűjteményről. Az, hogy a másolatok eredetijét nem lehetett felkutatni, a tartalmi problémákat kiegészítve alátámasztja az iratok hamis voltát.

34 Kóta P.: A címereslevél ára i. m. 149., 3. jegyzet. A szöveget közli: uo. 153. Az eredeti irat jelzete: HU-MNL-OL-A 32-267. (1636.02.18.).

35 HU-PL-AS-AP - No. 6. (Prot. F) - fol. 222^r-223^v (teljes szövegét ld. a Függelékben).

36 Búza J.: A tallér i. m. 78.

37 Horváth T. A.: A tallér i. m. 40.

38 Radoslav Ragač: Erbová listina pre rod Fabricius. In: Erbové listiny. Patents of arms. Ed. Milan Šišmiš. Martin 2006. 42–43.

39 Keresteš, Peter: Žiadosti o udelenie šľachtického titulu v Uhorsku (do prvej štvrtiny 18. storočia). Genealogicko-heraldický hlas 30. (2020) 3–35., különösen 15–16. és 21–23. oldalak.

40 HU-MNL-OL-P 1559-VI.

Mint láthattuk tehát, egy magánszemélynek adományozott címereslevél taxája a 16. század második felében 10–12 forint körül mozgott, majd 1609-ben jogszabályban rögzítették az összeg megduplázását, amikor is 25 forintra emelték az illetéket. Az 1630-as, 1640-es évekből vannak adatok arra, hogy valóban ekörül, illetve valamivel magasabb összegeket szabtak ki (de természetesen szó sem lehetett a Fabricius-féle hamisítványokban szereplő 300 forintos tételekről). Az ügyfeleknek azonban nem csak a taxát, azaz a tulajdonképpeni illetéket kellett megfizetniük, hanem az ügyintézésért, a megírásért, a megpecsételéért a kancelláriai tisztviselőknek járó összegeket és borralalókat is, valamint a függőpecsételés privilegiálsók – így a címereslevelek – esetében a pergamen, a viasz, a pecsétzsínor beszerzési költségeit, a címerfestmény megfestetésének árát is rájuk terheltek.⁴⁵ Figyelembe kellett venni az egyes ügyek intézésének előmozdításához esetleg szükséges pénzbeli és természetbeni csúszópénzeket is.⁴⁶ A kiszabott taxa beszedése a korszakban a titkár, vagy időnként a pecsétőr feladata volt, nem véletlen, hogy az adatokat tartalmazó levelek elsősorban az ő levelezésükből kerülnek ki. A befolyó összeg elosztását azután a hivatalvezető, a kancellár végezte.⁴⁷ Ezen fizetnivalóknak egy része az írnökokkal, titkárokkal, pecsétőrökkel való egyedi megállapodás útján alakult ki, illetve a kancellár egyéni belátása szerint módosíthatta a taxa összegét vagy el is engedhette azt,⁴⁸ amire Oláh Miklós ideje óta változatlan módon még az 1640-es években is akad példa.⁴⁹ Ezzel együtt a források inkább azt mutatják,

hogy gyakrabban szedtek magasabb taxát az előírtnál, legalábbis emiatt több panasz is született a 17. század második felében.⁵⁰ Igaz, nincs új a nap alatt, hiszen már Liszthy János 1568-as jelentése is azért született, mert többen panaszt tettek a királynál a kancellária magas taxái miatt.⁵¹ Megjegyzendő még, hogy a fennmaradt, a taxával kapcsolatos levelek tanúsága szerint a megállapított illetékeket a 16–17. században az ügyfelek inkább utólag, az expedált oklevél kézbesítését követően, sokszor a kézbesítő küldönc útján egyenlítették ki.⁵² Ez a gyakorlat úgy tűnik, megváltozott a hivatal átszervezésével, amit jól illusztrál egy Illésházy Miklós kancellár iratai közt található lista 1719-ből, amelyen tizenhét olyan személy szerepel, akik előre fizettek: *pro armalibus taxam anticipato deposuerunt*.⁵³

A 17. század rendezetlen, illetve nagyon patriarchális, az adott ügyben részt vevő személyek egymás közti kapcsolatainak minőségétől, aktuális megállapodásaiktól függő taxálás⁵⁴ miatt a Magyar Kancellária átszervezésekor, 1690-ben új taxarendet is megállapítottak.⁵⁵ Eszerint lap alakban (*patenter*) kiállított címeres nemeslevélért 200 forintot, könyv alakúért

45 Bizonyos esetekben, amikor a címereslevelet (nemesítést) egy előkelő intézte a szolgájának, a taxát is átvállalta. Így történt például Batthyány Kristóf és szolgája, Lyubánovics Miklós (HU-MNL-OL-A 32-1042. [1668.06.16.]), vagy éppen a muronyi várparancsnok és katonája esetében (HU-MNL-OL-A 32-168. [1693.05.06.]). Kissé kiesik a jelen dolgozat korszakából, de kapcsolódó és a patrónus–kliens viszony tekintetében tanulságos az a néhány elismervény és kötelezvény, amelyek a Károlyi-levéltár pénzügyi iratai közt maradtak fenn. Egy 1704. június 6-i kötelezvény szerint Csuka György több részletben fizetett vissza báró Károlyi Sándornak a számára kiváltott címereslevélért (kelte: 1702. július 29., rövid említése: HU-MNL-OL-A 57 - 26. köt. - p. 190.) összesen 60,22 forintot, s ígéri, hogy a hátralékot Szent Mihály napjáig megfizeti, különben a dupláját terheljék rá (HU-MNL-OL-P 393-A-1.-C-33.-1.). Ilyen patronáló jellegű esetek emléket őrizheti Kossey László 1698. március 10-én jóváhagyott, Károlyi Sándor saját kezű commendatiós jegyzetével ellátott címerkérő folyamodványa (HU-MNL-OL-E 148 - a - Fasc. 888. - No. 49.), illetve azok a címereslevelek, amelyek plicaszéli jegyzeteiben Károlyi Sándor közbenjáróként szerepel (Pap János, 1698. október 1. [HU-MNL-OL-R 64-1.-943.]; Pikó Demeter, 1712. augusztus 15. [HU-MNL-OL-P 396-23.-5.]; Horváth Ferenc, 1713. május 31. [HU-MNL-OL-P 316-1.-1713-1.]; Forray alias Sárközy fivérek, 1714. február 4. [HU-MNL-OL-P 507-2.-13.]; Kiss Literáti János, 1715. március 20. [HU-MNL-BAZML-XV.78.-92.]; Mikecz Mihály, 1716. április 16. [HU-MNL-SZSZBML-XV.23.-25.]; Lovas Mihály, 1720. június 22. [HU-MNL-PML-XII.1.c.-12.]).

46 Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 261–262.

47 Uo. 99.

48 A kancellár illetén hatásköre tetten érhető a már említett 1435. évi XII. törvényben is.

49 A Lippay György főkancellár korábban említett F jelű protocollumban található jegyzékben (HU-PL-AS-AP - No. 6. (Prot. F) - fol. 222^v-223^v) szereplő 36 oklevélszerző közül hét esetben konkrét adatok is vannak a taxa részleges vagy teljes elengedéséről: Kloch János orvosdoktor 1646. szeptember 17-én aláírt armálisának húsztalléros taxáját elengedték (*relaxata per illustrissimum*); Dubovich János taxájának felét engedték el

szolgálati fejében (*taxae medietas pro servitiis*); Pera(?) János taxájának szintén a felét engedték el (*taxa relaxata*); Szarka Ferenc 1646. december 3-án aláírt armális taxájának felét elengedte az érsek, felét pedig levonták a fizetéséből (*taxae medietas relaxata per illustrissimum dominum, medietas deportabitur ex salario*); Éliás alias Árvay Mihály 1646. december 6-án, illetve Magnovich Márton december 11-én aláírt (és Illésházy János cédulája szerint 1646. október 2-án jóváhagyott – HU-MNL-OL-A 131-a-M-30.) armálisainak taxáját részben a főkancellár kegyéből, részben szolgálataikért engedték el (mindkettőnél: *medietas taxae relaxata per illustrissimum dominum, reliquum pro servitiis*); végül Vörös Pál dátum nélkül feljegyzett címereslevele taxájának is a felét engedték el (*taxae medietatem sua celsitudo relaxavit*) (a jegyzék teljes szövegét ld. a Függelékben). Hasonló (fő) kancellári engedmény nyoma lehet, hogy Pany Bálint 1668. április 7-én kelt címereslevele plicaszéli jegyzetének elején szerepel, hogy *sub duplici gratis*, tehát a kettőspeccetért a 1609. évi LXXIII. tc. alapján járó dupla taxát ezek szerint elengedték neki (HU-MNL-BAZML-XV.78.-49.).

50 Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 98.

51 A magas taxák – vagy a kérelmezők ehhez mérten szűkösebb anyagi lehetőségei – vezethettek olyan unikális megoldásokhoz, mint például az az 1695. május 5-én kelt armális, amelyben egyszerre három, egymástól független család (Kobányi, Stephanides, Jankó) kapott nemességet és címet, amelyeket egyetlen címerfestményben egymás mellett három önálló, teljes címerként festettek meg (HU-MNL-OL-R 64-1.-1003.). Erről az oklevélről részletesebben: Czobor Alfréd: Három címeradomány egy oklevélben. Turul 48. (1934) 28–29.

52 Pl. 1628-ban Rakoviczky György kamarai titkár ír Sennyey István kancellárnak, hogy úgy tudja, hogy Stesser Márton címereslevelét már kiállították, de még hátravan a királyi aláírás elintézése, ezt sürgeti, s kéri, hogy ha elkészül, az armálist adják oda a Prágában tartózkodó Eölvédy Albert tapolcai apátnak, egri kanonoknak, s ezután kifizeti a teljes megállapítandó taxát (HU-MNL-OL-A 32-132. [1628.02.08.]). Jó negyven évvel későbbi példa 1668-ból, amikor Batthyány Kristóf írt Dvornikovich Miklós regisztrátornak, hogy ha kész az armális, adják ki az adományosnak, Lyubánovics Miklósnak, ha pedig még nincs kész, akkor igyekezzenek vele, a taxát meg az *első alkalmatossággal* [...] megküldjük (HU-MNL-OL-A 32-1042. [1668.06.16.]).

53 HU-MNL-OL-P 1341-1.-21.-1083.-1719.

54 Ilyen eset például, amikor egy levelében Bocskay György kancelláriai titkár Batthyány Kristófnak ígéri, hogy minden kamarai és kancelláriai ügyben segítségére lesz, és ha bármilyen levelet akarna kiadni a kancelláriával, azt Bocskay intézi és nem kell semmit fizetnie (HU-MNL-OL-P 1314-6858.).

55 HU-MNL-OL-A 57 - 21. köt. - p. 20-23.

(*in libello*) pedig 300 forintot kértek.⁵⁶ Ez – bár a 17. század második felének áráiról egyelőre nem sokat tudunk – jelentős drágulásnak tűnik, amit talán az mérsékelhet valamenynyire, hogy ebben már vélhetően benne foglaltattak az oklevél

előállítás költségei, illetve az egyes kancelláriai alkalmazottak díjai is, ennek vizsgálata azonban már túlmutat a jelen dolgozat időbeli keretein.⁵⁷

FÜGGELÉK

Jegyzék a főkancellár által jóváhagyott és aláírt címereslevelekről, 1646–1661 (HU-PLE-AS-AP - No. 6. [Prot. F] - fol. 222^r-223^v)

Anno 1646. et 47.

Sub diaeta Pisoniensi concessarum ac subscriptarum per illustrissimum principem dominum archiepiscopum Strigoniensem
literarum armalium series

Die 17. septembris subscriptae sunt armales Andreae Baghy alias Godor, taxa assignata illustrissimo domino talleri 20.

Die eadem subscriptae sunt armales Andreae Cserney(?) taxa assignata itidem illustrissimo domino talleri 20.

Eadem die subscriptae armales Joannis Kloch medicinae doctoris, restat solvenda taxa talleri 20. Relaxata per illustrissimum.

Die 18. Septembris pro literis armalibus Matthaei Marossy, Stephani Szecheny et Joannis Nogrady, taxae assignatae sunt illustrissimo domino in aureis numero novem decim, talleris similiter numero novem decim, facientes florenos 85 denarios 50

Septembris 22 extradatae armales Matthaei Cosmerovii ad fideiussionem et rectificationem admodum reverendi domini Joachymi Lusensky, restat solvenda taxa talleri 20. Complanaavit.

1646. 9. die Octobris. Extradatae armales Pauli Zamobory, relaxata est taxa per eundem illustrissimum dominum et omnia gratis accepit.

1646. 17. Octobris. Subscriptae sunt armales Benedicti Bodor, taxa assignata illustrissimo domino talleri 20.

29 Octobris subscriptae armales Michaelis Hacker et Andreae Gombos. Taxa assignata domino cubiculario ex commissione illustrissimi talleri 40.

17 Novembris

Anno eodem subscriptae sunt armales Georgii Paulovich et Petri Fogas, pro quibus praesentata est taxa per secretarium illustrissimo domino aurei 20.

[két és fél sor olvashatatlanul kisatírozva]

Armales Joannis Dubovich taxae medietas pro servitiis.

22 Novembris subscriptae sunt armales Joannis Fichtel, Abrahami Verthner et Friderici Grebner. Taxa assignata manibus propriis illustrissimo domino per secretarium aurei 30.

Pro armalibus Joannis Pera(?) taxa relaxata per illustrissimum dominum.

Pro armalibus Joannis Pera(?) taxa relaxata

23 Novembris subscriptae sunt armales Abrahami Balogh, Joannis Sapy et Nicolai Thury. Taxa assignata illustrissimo domino per secretarium utpote florenis 90.

~~25. Novembris expeditae sunt armales Benedicti Bodor. Deposita est taxa illustrissimo talleris 20.~~

3 Decembris expeditae armales Francisci Szarka, taxae medietas relaxata per illustrissimum dominum, medietas deportabit ex salario.

1646 die 4. Decembris subscriptae sunt armales Gregorii Kelecheny, taxa assignata per me, illustrissimo domino, in aureis novem, talleris 18.

die 6 Decembris Michaelis Eliae alias Arvay medietas taxae relaxata per illustrissimum dominum, reliquum pro servitiis.

die 11 Decembris Martini Magnovich medietas taxae relaxata per illustrissimum dominum, reliquum pro servitiis.

1647. die 9 Januarii subscriptae sunt armales Matthiae Posonyi, taxa assignata per me illustrissimo domino, in aureis decem, talleris 20.

22 Januarii subscriptae sunt armales Joannis Karos(?), taxa assignata illustrissimo domino per me secretarium in aureis 10, talleris 20.

1647. die 28. Januarii, subscriptae sunt armales Alberti Vayr, taxa ex salario eiusdem defalcabitur talleri 20, ad quod dominus praefectus vigilaverit.

16. Martii expeditae sunt armales Stephani Abitto(?), taxa assignata illustrissimo domino talleri 20.

Eodem die obsignatae armales Martini Bernardovich, taxa simili illustrissimo domino assignata in talleris 20.

1647. die 11. Junii expeditae sunt armales Stephani Munkaczy, taxa assignata illustrissimo domino, medio Nicolai Somliay, talleri 20.

56 HU-MNL-OL-A 57 - 21. köt. - p. 21-22. Fazekas István azt írja egy 1695-ben a titkári harmad körül kialakult vitával kapcsolatos feljegyzések alapján, hogy akkoriban egy címereslevél taxája 30 forint lett volna (*Fazekas I.: A Magyar Udvari Kancellária i. m. 97.*), de ez teljesen ellentmond az alig öt éve megállapított új kancelláriai taxarendnek.

57 A 18. századbeli armális-taxákkal kapcsolatban ld. *Kóta P.: A címereslevél ára i. m. 150.; Avar Anton: Az Országos Levéltár címereslevél-gyűjteményének feldolgozása és digitalizálása (2011–2014). Levéltári Közlemények 85. (2014) 250–251.*

Anno 1649⁵⁸ sub diaeta Poseniensi concessarum ac subscriptarum
per illustrissimum principem dominum archiepiscopum Strigoniensem literarum armalium series

Pro ... Hyeronimii musico suae maiestatis instrumentali, et fratribus eius solvit taxam suae celsitudini – talleri 20.

Pro Gregorio Thaisz ac per eum consorti eiusdem Catharinae Khellerin(?) item Gregorio filio, et Judithae, Annae et Susannae filiabus ipsius, sua celsitudo relaxavit eidem taxam.

11 octobris pro Thoma Rosas ac per eum Gregorio, Nicolao, et Joanni Rosas fratribus carnalibus et uterinis solvit taxam suae celsitudini – aurei 10.

Item pro Paulo Vörös ac per eum Nicolao Vörös fratre et Anna Samuel consorte suis cuius taxae medietatem sua celsitudo relaxavit.

16 Ianuarii 1661. extradatae armales sub duplici pro Georgio et Joanne Hulik Rosnaviensibus taxam sua celsitudo percepit.

In Ianuario pro Georgio Gellér incola Nagi Kölkediensis taxam sua celsitudo percepit.

A függelékben közölt jegyzékben szereplő egyes címereslevelek adatai

Ssz.	Adományos	Kiadott armális kelte	Főkancellári aláírás dátuma	Különbség	Az eredeti oklevél dátumának forrása
1.	Baghy alias Gódor András	1646.03.31.	1646.09.17.	170 nap	<i>Kempelen Béla</i> : Magyar nemes családok I–XI. Bp. 1911–1932. I. 209. (az oklevél leírása és részleges másolata: HU-MNL-OL-Y 1-1914-82-Bars-1906-1541., 3. sz.)
2.	Nógrády János	1646.07.16.	1646.09.18.	64 nap	HU-MNL-OL-A 131-a-N-436.
3.	Marossy Máté	1646.07.16.	1646.09.18.	64 nap	Az oklevél leírása és részleges másolata: HU-MNL-OL-Y 1-1914-82-Bars-1906-1541, 113. sz. Kempelennél hibás dátummal szerepel: <i>Kempelen B.</i> : Magyar nemes családok i. m. VII. 89.
4.	Széchenyi István	1646.07.16.	1646.09.18.	64 nap	<i>Balogh Gyula</i> : Vasvármegye nemes családjai. Szombathely 1901. 247.
5.	Zamobory Pál	1646.04.19.	1646.10.09.	193 nap	<i>Emilij Laszowski</i> : Matica plemstva županije Požeške, Srijemske i Virovitičke 1745–1902. Zagreb 1903. 95.
6.	Karos/Kares(?) János	1646.09.23.(?)	1647.01.22.(?)	121 nap(?)	<i>Áldásy Antal</i> : A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címereslevelei I. (A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címjegyzéke II. Címereslevelek) Bp. 1904. No. CCXCIX. (kérdéses, hogy ez ugyanaz az armális-e)
7.	Hacker Mihály	1646.10.01.	1646.10.29.	28 nap	eredeti oklevél fényképe síkfimen: HU-MNL-OL-X 7650-H-628.
8.	Magnovich Márton	1646.10.02.	1646.12.11.	70 nap	HU-MNL-OL-A 131-a-M-30.
9.	Fogas Péter	1646.11.02.	1646.11.17.	15 nap	<i>Kempelen B.</i> : Magyar nemes családok i. m. XI. Budapest, 1931. 325.
10.	Sápy János	1646.11.02.	1646.11.23.	21 nap	Az oklevelet bemutatták az OL-nek: HU-MNL-OL-Y 1-a-1938-930.; további adatok: HU-MNL-OL-A 131-a-S-60.
11.	Thury Miklós	1646.11.02.	1646.11.23.	21 nap	HU-MNL-OL-A 131-a-T-492.
12.	Vertner (Werthner) Ábrahám	1646.11.19.	1646.11.22.	3 nap	eredeti oklevél: HU-MNL-OL-F 234-XXVI.-b-1646.11.19.
13.	Hulik György és János	1659.08.28.	1661.06.16.	658 nap	<i>Áldásy A.</i> : A Magyar Nemzeti Múzeum i. m. IV. No. 25.
14.	Rózsás Tamás	1659.10.11.	[é.n.]10.11.	?	<i>Áldásy A.</i> : A Magyar Nemzeti Múzeum i. m. IV. No. 39.

58 A forrásban eredetileg 1649 szerepelt, de később, minden bizonnyal a címet követő, más forrásból megállapíthatóan 1659-ben vagy utána keletkezett bejegyzések írásakor átjavították 1659-re. Úgy tűnik, fel akarták írni az 1649-ben jóváhagyott okleveleket is, de erre ismeretlen okból nem került sor, majd az üresen maradt oldalt egy évtizeddel később írták tele. Az ezt alátámasztó adatokat ld. a forrás utáni táblázatban.

A tanulmányban hivatkozott levéltári fondok és állagok:

HU-MNL-OL-A 32	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kancelláriai levéltár – A Magyar Királyi Kancellária regisztratúrája – Litterae privatorum
HU-MNL-OL-A 35	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kancelláriai levéltár – A Magyar Királyi Kancellária regisztratúrája – Conceptus expeditionum
HU-MNL-OL-A 57	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kancelláriai levéltár – A Magyar Királyi Kancellária regisztratúrája – Libri regii
HU-MNL-OL-A 129	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kancelláriai levéltár – Minutae Pragenses
HU-MNL-OL-A 131	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kancelláriai levéltár – Családtörténeti cédulagyűjtemény
HU-MNL-OL-E 21	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kincstári levéltárak – Magyar (pozsonyi) kamarai levéltár – Magyar Kamara regisztratúrája – Benignae resolutiones
HU-MNL-OL-E 41	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kincstári levéltárak – Magyar (pozsonyi) kamarai levéltár – Magyar Kamara regisztratúrája – Litterae ad cameram exaratae
HU-MNL-OL-E 148	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kincstári levéltárak – Magyar Kamara Archívuma – Neo-regestrata Acta
HU-MNL-OL-E 211	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magyar kincstári levéltárak – Magyar Kamara Archívuma – Lymbus
HU-MNL-OL-F 234	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Erdélyi országos kormányhatósági levéltárak – Erdélyi kincstári levéltár – Erdélyi fiscalis levéltár
HU-MNL-OL-P 316	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – zalabéri Horváth család
HU-MNL-OL-X 7650	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Másolatok gyűjteménye – Külföldön őrzött magyar vonatkozású levéltári anyagok nyilvántartása – Ismeretlen ország – Ismeretlen magános: külföldre vitt családi iratok
HU-MNL-OL-P 393	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – Károlyi család nemzetségi levéltára – Pénzügyi vonatkozású iratok
HU-MNL-OL-P 396	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – Károlyi család nemzetségi levéltára – Acta publica
HU-MNL-OL-P 507	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – Nádasdy család nádasdladányi levéltára
HU-MNL-OL-P 1314	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – Batthyány család körmendi levéltára – Missiles
HU-MNL-OL-P 1341	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – Batthyány család körmendi levéltára – Illésházy család
HU-MNL-OL-P 1559	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – Magánlevéltárak – tótlipcei Fabricius család
HU-MNL-OL-R 64	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – 1526 utáni gyűjtemény – Hazai címereslevelek és nemesi iratok
HU-MNL-OL-R 224	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – 1526 utáni gyűjtemény – Múzeumi Törzsanyag maradványa
HU-MNL-OL-R 293	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – 1526 utáni gyűjtemény – Megyei iratok
HU-MNL-OL-R 316	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – 1526 utáni gyűjtemény – Miscellanea
HU-MNL-OL-Y 1	Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár – A Magyar Országos Levéltár levéltára – Általános iratok (1875–1944)
HU-MNL-BAZML-XV.78.	Magyar Nemzeti Levéltár – Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár – Gyűjtemények – Borsod vármegye levéltárában kezelt címeres nemeslevelek levéltári gyűjteménye
HU-MNL-GYMSM-GYL-IV.1.e.	Magyar Nemzeti Levéltár – Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltára – Megyei törvényhatóságok (Győr vármegye, Moson vármegye és Győr-Moson-Pozsony közigazgatásilag egylőre egyesített vármegye) levéltárai – Győr vármegye nemesi közgyűlésének iratai – Nemességi iratok (acta nobilitaria)
HU-MNL-PML-XII.1.c.	Magyar Nemzeti Levéltár – Pest Vármegyei Levéltár – Egyházi szervezetek, intézmények – Váci káptalan hiteleshelyi levéltára – Nemeslevelek és diplomák
HU-MNL-SZSZBML-XV.23.	Magyar Nemzeti Levéltár – Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltár – Gyűjtemények – Szabolcs vármegye levéltára címeres nemesi leveleinek gyűjteménye
HU-PL-AS-AP	Primási Levéltár, Esztergom – Archivum Saeculare – Acta Protocollaria